2019 İSTANBUL ERMENİ PATRİĞİ SEÇİMİ TALİMATNAMESİ VE İLGİLİ TARTIŞMALAR

Mehmet Oğuzhan TULUN

Analist

Analiz No : 2019 / 27

30.10.2019

İstanbul Ermeni Patriği (Türkiye Ermenileri Patriği) II. Mesrob Mutafyanın 8 Mart 2019da vefatı sonrasında ilan edilen yas döneminin bitmesiyle beraber Türkiye Ermenileri yeni patriklerini seçme süreci içerisine girmişlerdir. Bu çerçevede 4 Temmuzda, yeni patrik seçim sürecini yönetmekle yükümlü olan *Değebah* (kayyum geleneksel adıyla Patrik Kaymakamı) seçimi yapılmış ve bu göreve Episkopos Sahak Maşalyan getirilmiştir.[1] Müteveffa Patrik II. Mesrobun hastalığı boyunca Patrik Vekilliği görevini üstlenmiş olan Başepiskopos Aram Ateşyan ise bu görevini bırakarak Patrikhanenin Ruhani Kurul Başkanı olmuştur. Bu gelişmeler sonrasında ise devlet yetkilileri ile yapılan istişareleri takiben 11 Aralık 2019 patrik seçim günü olarak belirlenmiştir. En güncel resmi gelişme ise 23 Eylülde İçişleri Bakanlığı tarafından Patrikhaneye gönderilen Patrik Seçimi Talimatnamesi olmuştur. [2]

II. Mesrobun vefatına kadar geçen sürede Patrikhanenin idaresi ve patrik seçimi hakkında Türkiye Ermenileri arasında çeşitli tartışmalar çıkmış ve bu konulara yurt dışından müdahale girişimleri olmuştu.[3] Aynı o dönemde olduğu gibi Talimatnamenin yayınlanması sonrasındaki dönem de çeşitli tartışmalara sahne olmaktadır. Tartışmaların merkezinde, Talimatnamenin Madde 25.Cde yer alan İstanbul Ermeni Patrikhanesine mahsus episkoposlar sınıfına dahil olmak, ifadesi olmuştur. Bu ifadenin, Türkiye Cumhuriyeti döneminde önceki patrik seçimleri için yayınlanmış talimatnamelerde olmayan bir ifade olduğu belirtilmektedir. Söz konusu ifadenin tam olarak ne anlama geldiği ve patrik adaylarını nasıl etkileyeceği ise devam eden bir tartışma konusudur. Ancak baskın görüş, bu ifadeyle bir şahsın patrik adayı olabilmesi için İstanbul Ermeni Patrikhanesi ruhanisi olması ve fiilen Türkiyede görev yapıyor olmasının kastedilmesidir. Bu kıstaslar çerçevesinde 11 Aralık patrik seçiminde aday olabilecek iki kişi bulunmaktadır: Başepiskopos Aram Ateşyan ve Episkopos Sahak Maşalyan.

Talimatnamenin mevcut şekline karşı çıkanlar, bahsi geçen ifade sebebiyle doğal olarak patrik adayı olabilecek yaklaşık on kişinin önünün kesildiğini ve patrik aday listenin

fazlasıyla kısıtlandığını iddia etmektedir. Ayrıca bu talimatnamenin gelecek için sorunlu bir teamül oluşturacağı iddia edilmektedir, zira İstanbul Ermeni Patrikhanesinin yeni nesil ruhaniler yetiştiren bir manastırı (ruhban okulu) bulunmadığı, episkoposluk unvanı almak isteyen ruhanilerin Ermenistanda bulunan Eçmiadzin Ermeni Katolikosluğuna müracaat etmek durumunda kaldıkları ve geçmişte İstanbul Ermeni Patriği olarak göreve başlayan ruhanilerin öncesinde yurtdışında görev yapmış olduğu belirtilmektedir. Bu çerçevede ilerleyen yıllarda Türkiye Ermenilerinin yeni patrik adayı belirlemekte zorluk yaşayacağı endişesi dile getirilmektedir. Tüm bu anlatılanlardan yola çıkarak, talimatnameyi eleştirenler şu olasılıklar üzerinde durmaktadır: 1) Talimatname konusunda İçişleri Bakanlığına itirazda bulunarak düzeltme yaptırtmak, 2) Talimatnameyi yargıya taşımak (yani İçişleri Bakanlığını dava etmek) ve 3) İstanbul Ermeni Patrikhanesi nezdinde bir takım idari kurnazlıklar yaparak, mevcut talimatname çerçevesinde patrik adayı olamayacak şahısları Madde 25.Cye uygun hale getirmek.[4]

Bir yandan da geçmişte adı patrik adayı olarak geçen bazı isimlerden kışkırtıcı çıkışlar olmuştur. Bu isimlerden bir tanesi Başepiskopos Karekin Bekçiyandır. Bekçiyan; Almanyadaki Ermenilerin ruhani önderliği görevini yaptığı sırada Mart 2017de İstanbul Ermeni Patrikhanesinde oldubittiye getirilmek istenerek düzenlenen bir seçimde *değabah* seçilmiş, Diaspora eksenli kavgacı bir zihniyetle Devlete karşı iktidar mücadelesine girmeye çalışmış, bir yandan da o dönem patrik adayı olduğunu açıklamıştı. Bekçiyan 2019 Seçim Talimatnamesinin Madde 25.Cye göre aday olması mümkün olmasa da bu seçimde aslında aday olduğunu, ancak hakkının yendiğini iddia ettiği diğer doğal patrik adaylarıyla dayanışma adına adaylıktan çekildiğini açıklamıştır. Bekçiyan ayrıca kalan iki adayın da aynı şekilde çekilmesi çağrısında bulunmuştur.

Geçmişte patrik adayı olarak ismi geçen Ermenistanın Gugark bölgesi ruhani önderi Başepiskopos Sebuh Çulciyan da şu beyanatı yapmıştır: Beni engellemek için yurt dışındaki ruhanilerin seçime katılmaları engelleniyor, ben diğer ruhani biraderlerimin haklarını savunmak üzere patriklik adaylığımı geri alıyorum.[5] Ancak Çulciyanın açıklamasının yersizliği, geçmiş bir yazımızda kendisiyle ilgili yaptığımız şu tespitten anlaşılacaktır:

> Seçilmesi en zor aday ise Başepiskopos Çulciyandır, zira kendisi Türkiyede diğer aday isimler gibi tanınmamaktadır. Bunun ötesinde, Türkiye-Ermenistan ilişkilerinde uzun yıllardır devam eden gerginlik sebebiyle, Çulciyanı Türkiyenin köklü bir kurumu olan İstanbul Ermeni Patrikhanesinin başına getirmek isteyecek fazla seçmen olması pek muhtemel değildir.[6]

Patrik seçim sürecini Değabah Episkopos Maşalyan ile yürütmekle yükümlü olan Müteşebbis Heyet, Türkiye Ermenilerinin vakıflarının yöneticileri ve Patrikhane ruhanileri ile 2019 Seçim Talimatnamesi konusunda 3 Ekimde bir danışma toplantısı düzenlemiştir. Sonuç olarak, yapılan tüm karşı açıklamalara ve yersiz çıkışlara rağmen, Müteşebbis Heyet Talimatnamenin geçerli olduğunu onaylamış ve bu çerçevede resmi makamlara itirazda bulunmamaya karar vermiştir. Bekleneceği üzere bu karar, Agos gazetesi gibi Türkiye karşıtı Diaspora Ermenisi zihniyetine sahip bazı çevrelerin yoğun eleştirisine maruz kalmıştır. Ancak Müteşebbis Heyetin aldığı karar basına yansıyanlardan anlaşıldığı kadarıyla nihaidir ve patrik seçimine iki adayla gidilecektir. Bu çerçevede Başepiskopos

Ateşyan ve Episkopos Maşalyan seçim kampanyalarına başlamıştır.

Değabah Episkopos Maşalyan seçim talimatnamesinin bazı yönlerini kusurlu bulmasına rağmen, seçime mevcut talimatname ile gidilmesine yönelik eleştirilere cevaben kişisel Facebook profilinden açıklamalar ve hatırlatmalarda bulunmuştur.[7] Bu açıklamalar ve hatırlatmalar mevcut durumun anlaşılması açısından önem arz etmektedir:

> [☀ [Talimatnameyle ilgili] Tartışma; 'itiraz edilsin mi, edilmesin mi, hangisinin sonuçları daha yararlı olur', tartışmasıydı. Tek tezli bir tartışma olmaz. En az iki görüş olmalı. [☀ İkinci görüş ise; itiraz edilirse seçim öngörülemez bir şekilde uzayabilir şeklinde. Bu durumda yıllar boyu seçim yapmamız mümkün olmayabilir. Patriksizliğe artık halkımızın ve sistemin tahammülü kalmadı. Talimatnamenin öngördüğü üç [Maşalyan ilginç bir şekilde Karekin Bekçiyanı da dahil etmiştir] mümkün adayla seçime gidilmeli ve cemaat olarak önümüzü görmeli; biriken ve devleşen sorunlarımızı vakit kaybetmeden çözmeye başlamalıyız. Cumhuriyet döneminde iki adaydan fazlasıyla patrik seçimi yapılmamış, hatta tek adayla olduğu durumlar bile mevcuttur. Talimatnameler her seçime özel bir kereliğine, zamanın ihtiyaçları göz önünde tutularak veriliyor. Gelecekteki talimatnamelerde de geçmiş örneklerde olduğu gibi kolaylık sağlanacaktır. [...]
>
> [☀ Resmi merciler Müteşebbis Heyetle, özellikle Heyet başkanıyla talimatnamenin yazılmasının her aşamasında çok olumlu ve yapıcı bir diyalog içindeydiler. [☀ 1863 Nizamnamesinin patrik seçilme şartlarından İstanbul Ermeni Patrikhanesine mahsus episkoposlar sınıfına dahil olmak şartının ruhanilerimiz ve halkımız tarafından sorun yaratacağı ve buna mutlaka itirazlar yükseleceğinden, mümkünse bunun önceki talimatnamelerin ruhuna uygun düzeltilmesi gerektiği tarafımızdan ısrarla belirtildi. Kendilerinin kesin cevabı bu kuralın bilinçli koyulduğu ve devletin en üst mercilerinin iradesi olduğu ve tartışmaya açık olmadığıydı. Talimatname geldikten sonra da yetkililere, yapılacak bir itirazın kendileri tarafından nasıl karşılanacağı soruldu. Alınan yanıt olumsuzun ötesinde oldukça sertti. Bize başka bir talimatnamenin gelmesinin mümkün olmadığı açıkça belirtildi.
>
> [☀ [Talimatnameye] İtiraz o denli basit bir olay değildi. Yazılı olarak yapılmalıydı. İtiraz dilekçesiyle birlikte seçim süreci donacak ve yanıt gelene kadar askıya alınacaktı. 60 gün yanıt gelmediğinde, belki bir 60 gün daha beklenecek, yine yanıt gelmezse hukuksal süreçler başlatılacaktı. Yani mahkeme açılacaktı. İçişleri bakanlığı mahkemeye verilecekti. Böyle mahkemelerin yanıtlanma süresiyle ilgili bir tecrübemiz oldu. En az sekiz yıl!
>
> [☀ Hakikat şu ki, seçime eski talimatnamelerdeki gibi babadan Türk olma şartıyla katılmak mümkün olsaydı, patrikliğimiz dışından sadece bir Episkopos katılacaktı. Bu işin pratik gerçeği. Ama içimizden yükselen bazı sesler, teorinin büyüsüne kapılmış, abartılmış aday hakları taleplerini, birkaç yıl daha Patriksiz kalma bedeliyle ödetmek istiyorlar. Muhtemel adayların dokuzu, aklının ucundan bile geçirmiyor patrik olmayı. Hiç geçirmediler. Daha önceki seçimlerde de olaya dahil olmadılar. Böyle bir niyetleri var idiyse ara sıra burada olurlardı bir şekilde. Aslında dürüst olalım, bize hizmet etmek gibi bir sorumlulukları da yok. Çoğu yaş olarak

uygun değil ve emekli. […]

> [☀ bilerek ya da bilmeyerek Karekin [Bekçiyan] ve Sebuh [Çulciyan] Srpazanlar [din görevlileri] çözümsüzlüğü bize bir çözüm olarak sunuyor. Yıllarca sürecek ve sonucun ne olacağı meçhul bir kaos ve bekleme süresini göze alamayız. Ucu açık soyut bir hak arama adına, somut olarak 11 Aralıkta Patrik seçme hakkımızdan vazgeçemeyiz [☀ Bu seçimi, elini taşın altına koymuş insanların sağduyusuyla gerçekleştireceğiz. Biz İstanbullu Ermenilerin makus talihi diğer dünya Ermenileri tarafından anlaşılamamak olmuştur. Hep uzaklardan bize nasıl Ermeni olmamız gerektiğini telkin ededururlar. [☀ İstedikleri olmayınca da bize dersimizi vermeye kalkar, onur, korkaklık ve mertlik nutukları atarlar. Şimdi ise nasıl din adamı olmamız gerektiğini bize öğretmeye kalkıyorlar. Onlardan bizi anlamalarını beklemiyoruz. Bizi biz anlayalım, bu yeter.

Anlaşılacağı üzere 11 Aralık 2019 Ermeni Patriği seçimine iki adayla gidilecektir. Bu seçim süreci, geçmişte de olduğu gibi İstanbul Ermeni Patrikhanesi yetkilileri ve resmi makamlar arasında istişareler yapılarak tamamlanacaktır. Değabah Episkopos Maşalyan ifadelerinden de anlaşılacağı üzere 2019 Seçim Talimatnamesinde tartışma yaratan Madde 25.C, Devletin hassasiyetleri doğrultusunda, bilinçli bir şekilde eklenmiştir. Müteveffa Patrik II. Mesrobun hastalığı boyunca yaşanan olaylar ve çıkan tartışmalar irdelenecek olursa; resmi makamlar Madde 25.Cyi Talimatnameye ekleyerek baştan önlem alarak Devletle yıpratıcı bir kavgaya girişebilecek isimlerin patrik adayı dahi olmasını istememiştir. Bu konuyla ilgili daha önceki bir yazımızdaki tespiti burada paylaşmak uygun olacaktır:

> Unutulmamalıdır ki, Ermeni Apostolik Kilisesinin en üst düzey dört yetkilisinden birisi olan İstanbul Ermeni Patrikleri hiçbir zaman sadece bir dini önder olmakla kalmamış, Ermeni topluluğunun en önde gelen kanaat önderlerinden birisi olmuşlardır. Bu çerçevede de İstanbul Ermeni Patrikleri kanaat önderlikleri üzerinden, dini yetkilerinin ötesinde siyasi güç de elde etmişlerdir (bu olgu, Ermeni yazarlar tarafından da kabul görmektedir). Bu bağlamda yeni seçilecek İstanbul Ermeni Patriğinin bir yandan Ermeni topluluğunun dini ihtiyaçlarını karşılayabilen, dini önderlik yapabilen, diğer yandan da devlet yetkilileri ile uyumlu bir şekilde çalışabilen sağduyulu ve yapıcı tutuma sahip bir kişi olması gerekmektedir.[8]

Ayrıca 2019 Seçim Talimatnamesine Madde 25.Cnin eklenmiş olmasının, gelecek yıllardaki talimatnamelere benzer bir maddenin eklenmesini zorunlu kılmadığının akıllarda tutulması gerekmektedir. Cumhuriyet tarihi boyunca patrik seçimi talimatnameleri sadece mevcut patrik seçimi için, Türkiyenin mevcut hassasiyetleri ve ihtiyaçları doğrultusunda bir defaya mahsus olarak çıkarılmıştır.

Son olarak, İstanbul Ermeni Patriği seçimi süreci ve ilgili tartışmalar göz önünde bulundurulursa, bu Aralık ayında yeni bir patriğin seçilmesin ardından yapılması faydalı olabilecek iki çalışma öngörüldüğü anlaşılmaktadır:

1) Her patrik seçim dönemi yayınlanan geçici talimatnameler Türkiye Ermeni toplumu içinde tartışma yarattığı için; Patrikhane ve Ermeni vakıfları yetkilileri, toplumun kanaat

önderleri ve resmi makamların bir araya gelerek ilgili tarafları olabildiğince tatmin edecek kalıcı bir Patrik Seçim Düzenlemesi oluşturulmaları.[9] Patrikhanenin tüzel kişiliği olmadığı için böyle bir düzenlemenin idari hukuk açısından niteliği araştırılması gereken bir konudur.

2) İstanbul Ermeni Patrikhanesinin din görevlisi ihtiyacını karşılamak ve Patrikhaneyi yurtdışı kaynaklı müdahalelere karşı daha dirençli kılmak için Türkiyede bir ruhban okulu (manastır) kurulması. Böylece örnek olarak episkoposluk unvanı almak isteyen Türkiye Ermenisi din görevlileri Ermenistana gitmek zorunda kalmayacak, patrik adayları listesi ise Türkiye eğitimli ve Türkiyede görev yapan din görevlilerinden daha rahat bir şekilde oluşturulabilecektir.

**Fotoğraf: İçişleri Bakanı Süleyman Soylunun 13 Mayısta İstanbul Ermeni Patrikhanesi ziyareti sırasında Patrikhane yetkilileri ile çektirdiği hatıra fotoğrafı*

[1] Abdurrahman Tufan Kaya, Türkiye Ermenileri Patrik Seçim Süreci, *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)*, Blog No: 2019/44, 8 Temmuz 2019, https://avim.org.tr/Blog/TURKIYE-ERMENILERI-PATRIK-SECIM-SURECI-08-07-2019

[2] Talimatnamenin tam metnini incelemek için bakınız: İstanbul Ermeni Patrikliği Patrik Seçim Talimatnamesi (Tam Metin), *HyeTert.org*, 23 Eylül 2019, https://hyetert.org/2019/09/23/istanbul-ermeni-patrikligi-patrik-secim-talimatnamesi-tam-metin/

[3] AVİM, İstanbul Ermeni Patriği Mutafyanın Vefatı Ve Yeni Patrik Seçimi Süreci, *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)*, Yorum No: 2019/30, 13 Mart 2019, https://avim.org.tr/tr/Yorum/ISTANBUL-ERMENI-PATRIGI-MUTAFYAN-IN-VEFATI-VE-YENI-PATRIK-SECIMI-SURECI

[4] Örnek olarak bakınız: Ohannes Kılıçdağı, Mahsusluk ve mahsusçuktan seçim, *Agos*, 4 Ekim 2019, s. 5.

[5] Başepiskopos Çulciyan: Sorun Bensem adaylığımı geri alıyorum, *Agos*, 25 Ekim 2019, s. 3.

[6] Mehmet Oğuzhan Tulun, Türkiye Ermenileri Patriği Seçim Sürecinde Başa Dönüldü, *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)*, Analiz No: 2018/10, 2 Mayıs 2018, https://avim.org.tr/tr/Analiz/TURKIYE-ERMENILERI-PATRIGI-SECIM-SURECINDE-BASA-DONULDU

[7] Sahak Mashalian, Değabah Sahak Srpazan Maşalyan İle Gündem Üzerine ☀ Facebook

paylaşımı, 23 Ekim 2019, https://www.facebook.com/sahak.mashalian/posts/10157228509172012

[8] Tulun, Türkiye Ermenileri Patriği Seçim Sürecinde Başa Dönüldü.

[9] Bu konuda Türkiye Ermeni toplumu içinde pek çok yazı yazılmıştır. Örnek olarak bakınız: Sarkis Adam, Patrik seçimi sürecine yararlı olabilecek öneriler, *Luys*, Sayı 99, 15 Temmuz 2017, s. 15.

Yazar Hakkında :

Mehmet Oğuzhan Tulun AVİM'de Analist olarak görev yapmaktadır. Çalışmaları Doğu Avrupa, Kafkasya, Asya,Türk-Ermeni ve Türkiye-Ermenistan ilişkileri, uluslararası suç ve tarih çalışmalarıyla ve din ile siyaset arasındaki etkileşime odaklanmaktadır.

Atıfta bulunmak için: TULUN, Mehmet Oğuzhan. 2026. "2019 İSTANBUL ERMENİ PATRİĞİ SEÇİMİ TALİMATNAMESİ VE İLGİLİ TARTIŞMALAR." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2019 / 27. Ekim 30. Erişim Kasım 10, 2026. https://mail.avim.org.tr/tr/Analiz/2019-ISTANBUL-ERMENI-PATRIGI-SECIMI-TALIMATNAMESI-VE-ILGILI-TARTISMALAR

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır